

## ימים אחרונים של פסח

[ועוד תמוה, שהרי במגן אברהם שם: אכן כ' (בקיצור) „שאינו רגל בפני עצמו“, ואדה"ו השמיט ענין זה, ובמקומו כ' „שכבר אמרו כו"ל].

ויש להוסיף עוד: לעיל בסימן זה עצמו, מבאר אדה"ו טעם אמירת הלל רק „בב' ימים טובים הראשונים של פסח אבל לא בחוש"מ וי"ט האחרונים" – לפי ש, בפסח שקרבנות כל הימים הן שוין לקרבנות י"ט הראשון לפיכך כולן טפלים לי"ט הראשון ואין שום אחד מהן כמועד בפני עצמו ולא תקנו לקרות ההלל אלא בפרקים דהיינו במועדים שהן באין מזמן לזמן ובהתחלת המועד הוא שתקנו לקרותו.

ועפ"ז תמוה אמאי כתב גבי ברכת שהחיינו הטעם „שכבר אמרו כו"ל, והרי אותו הטעם (שכבר הביא קודם) שאין אומרים הלל בחוש"מ וי"ט האחרונים – שאינם „כמועד בפני עצמו ולא תקנו לקרות ההלל אלא בפרקים. . ובהתחלת המועד" – בתוקף ג"כ לגבי אמירת שהחיינו (שהיא רק על המועדים ש, מזמן לזמן אתי", ומברכים אותה רק „בה-

א. כ' הרמב"ם: „כל לילי יום טוב ובליל יום הכפורים אומרים שהחיינו, ובשביעי של פסח אין מברכין שהחיינו" מפני שאינו רגל בפני עצמו וכבר בירך על הזמן בתחלת הפסח.

וצע"ק למה האריך הרמב"ם בטעם שאין מברכין שהחיינו בשביעי של פסח, דלכאורה הטעם „מפני שאינו רגל בפני עצמו" מספיק, ולמה הוסיף גם „וכבר בירך על הזמן בתחלת הפסח"?

וי"ל – דמלמד שאם לא בירך כל ימי הפסח מברך באחש"פ.

אבל יש לומר, שיחירה מזה קמ"ל הרמב"ם, ובהקדם שעד"ז צ"ע בלשון רבינו הזקן בשולחנו (הל' פסח), שכ' „ואין אומרים שהחיינו בקידוש של שתי לילות [האחרונים] כיון שכבר אמרו בב' לילות הראשונים של פסח", והיינו שלא הביא כלל (תחילת לשון הרמב"ם) ד-שביעי של פסח „אינו רגל בפני עצמו", וכ' רק (ע"ד סיום לשון הרמב"ם) „שכבר אמרו בב' לילות הראשונים של פסח".

(1) הל' שבת פכ"ט הכ"ג.

(1\*) סוכה מז, א.

(2) כ"כ גם בשו"ת ערוגת הבושם (א"ח סקמ"ד), ומתוך עפ"ז קושיית המנח" (דלקמן הערה 14), למה השמיט הרמב"ם דין תשלומין דברכת שהחיינו (המפורש בש"ס), כי ירמזו כאן. אבל לכאורה צ"ע, כי ל"ל להרמב"ם דרמז דין זה (ורק גבי פסח), ולא כתבו בפירושו. ולהוסיף, שבשו"ע אדה"ו הביא בפירושו הדין דתשלומין (כדלקמן ס"ב), ומ"מ נקט לשון זו. (3) סח"צ ס"ב.

(4) שם סק"ו.

(5) סעיף ו.

(6) ערכין י, סע"א ואילך.

(7) אולי הוא ע"פ ל' הש"ס יומא (ב, סע"ב)

„טפל דיד" (אלא ששם קאי גם בנוגע לסוכות, ואפילו שמע"צ).

(8) ראה רש"י ד"ה יחיד – תענית כה, ב.

תוד"ה וי"ט שם.

(9) ל' הש"ס עירובין (מ, ב). ועד"ז בשו"ע

אדה"ו א"ח סתרי"ט ס"ז. – וראה אבודרהם (סדר

תחלת המועד<sup>10</sup>?

כללות זמן המועד, דנוסף על המצוות שחייבים בהן בכל מועד ומועד, יש חיוב ברכה על עצם זמן המועד (היינו לא מצד חידושו אלא בגלל עצם היותו זמן מועד<sup>13</sup>).

ב. ויש לומר דטובא קמ"ל בהוספה זו, ובהקדים מה שיש להסתפק בגדר ברכת הזמן על המועדים, דיש לבארה בשני אופנים:

והנפקותא בין שני אופנים אלו היא לענין תשלומין של ברכת הזמן, כפי שנפסק להלכה (במגן אברהם<sup>14</sup>, וכן ב"ש"ע אדה"צ<sup>15</sup>) ד"אם לא בירך בליל ראשון מברך כל שבעה", שגדרן של תשלומין אלה תלוי בשני האופנים הנ"ל:

(א) החיוב הוא כמו ברכת שהחיינו על מצות הבאות מזמן לזמן או על פרי המתחדש מזמן לזמן וכיו"ב, שהיא מצד החידוש שבדבר<sup>16</sup>, וכן בענינו, שברכת הזמן על המועדים היא מצד החידוש בהגיע זמן מיוחד זה<sup>17</sup>.

לאופן הא' שברכת שהחיינו על המועדים היא מצד החידוש בהגעת זמן מיוחד זה, הרי זמן החיוב של ברכה זו הוא בליל ראשון של חג<sup>18</sup>, בעת הגעת החגיגי (וזהו כוונת הברכה, על הגעת זמן המועד), אלא שאם לא בירכה אז,

(ב) ברכת הזמן על המועדים היא על

תפלות של חול שער ג', ברכת המצות ומש"פטיהם" דלא מצינו שהחיינו על דבר הבא בפחות מל' יום, וגם מזה הטעם אין אומרים זמן בשבתות. מפני שהן בפחות מל' יום".

(10) ראה עירובין שם, זמן כל שבעה מי

איכא.

(11) שהחידוש הוא שגורם לשמחת הנפש — ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"צ (רפ"ב). וראה שם ס"ז, "כל שמחת לבב הבאה לאדם". ש"ע אדה"צ או"ח סתרמ"א ס"א (לענין ברכת שהחיינו על מצות) "על השמחה שיש לאדם מן המצוה". — וראה לקר"ש ח"ט ע' 372 הערה 12. וש"נ.

(12) וכן משמע לכאורה מעירובין שם, אלא אקרא חדתא נמי אמינא זמן" (אלא י"ל, דלפי המסקנא שם, "רשות לא קא מביעי לי. חובה מא", אינו כן).

ולהעיר מהמשך ל' אדה"צ בשו"ע או"ח שם "ברכת שהחיינו שאומרים בקידוש היום. . בשביל מצות קידוש היום שהיא ג"כ מצוה הבאה מזמן לזמן". ומשמע שברכת הזמן על המועד היא כברכת הזמן על מצוה הבאה מזמן לזמן. אלא שבכל אופן צ"ע לכאורה בל' אדה"צ שם, "בשביל מצות קידוש היום" (ולא נקט שהיא על זמן המועד). וראה לשונו בסת"ב ס"ג, "ונפטרת בברכת שהחיינו שמברכין ברגל בקידוש לילה". ואכ"מ.

(13) ועפ"י י"ל שאינו מטעם שמחה — ראה

לעיל הערה 11 — אלא מפני עצם זמן המועד. ולהעיר שברמב"ם הל' ברכות (פ"י"א) הביא רק ברכת שהחיינו על קניית דבר חדש וכיו"ב, וכן על מצוה הבאה מזמן לזמן — ולא ברכת שהחיינו על המועדים.

(14) ר"ט תג, וכן בר"ס תרמג — מעירובין שם. סוכה מז, ריש ע"ב. — ובמנ"ח (מצוה ש) תמה על הרמב"ם שלא הביא דין זה. וכבר העירו שלא הובא גם בטור ושו"ע. ואכ"מ.

(15) סתע"ג ס"ב. סתרמ"ג ס"ה.

(16) ראה ע"ד בשו"ת ראשית ביכורים (לר"ב"צ הכהן, מ"ץ דווילנא — ח"ב ס"ד) לענין ברכת שהחיינו, אם "כל שבעה תשלומי יום" א' הם או כולם תשלומין זל"ז — כע"ז פלוגתא ר"י ור"א (חגיגה ט, א) לענין תשלומי רא' וחגיגה, אם תשלומין דראשון הם או תשלומין זל"ז וכל יום ויום מימי החג חובה כאפי' נפש' הוא. — וראה לקמן הערה 23.

(17) להעיר מרש"י שבת (כג, א ד"ה כל): אבל זמן משהגיענו להתחלת הזמן הגיענו.

משלימה כל שבעת ימי החג<sup>17</sup>;

צפע<sup>20</sup> בנוגע למצוות שיש להן זמן נמשך, דיש לחקור „אם ר"ל דהחיוב הוא עליו תיכף רק שיכול להשלימו בזמן, או שמתחילה הדין כך שיכול לעשותו כל<sup>21</sup> זמן זה<sup>22</sup> – „ונפק"ם אם אירע לו אונס אח"כ אם הוא גדר תשלומין אז עבר" (כיון דבעת החיוב לא ה' אונס), משא"כ אם כל הזמן הנמשך נקרא זמן המצוה, אזי אינו עובר כי נאנס בזמן החיוב].

ג. עפ"י יש לבאר טעם הוספת ה' רמב"ם בטעם אי אמירת שהחיינו בשביעי של פסח „(מפני שאינו רגל בפני עצמו) וכבר בירך על הזמן בתחלת הפסח":

זה שאין מברכים שהחיינו בשביעי של פסח לפי שאינו רגל בפני עצמו, יש לבאר בשני אופנים – בהתאם לשני האופנים הנ"ל (סעיף ב):

(א) כיון שאינו רגל בפני עצמו רק המשיך לימים הראשונים, מעיקרא אין חיוב לברך שהחיינו, כיון שאין כאן חידוש, שהרי לא „הגיענו" למועד חדש.

(ב) בעצם יש חיוב ברכת שהחיינו על

משא"כ לאופן הב', הרי הברכה חלה על כל רגע ורגע של זמן המועד<sup>23</sup>, היינו שכל רגע ורגע של המועד חייב בברכה זו, אלא שהברכה שבליל ראשון פוטרת כל החג כולו. ולפ"ז, גם כשמברכים בשאר ימי החג אין הפירוש שבירך בזמן דתשלומין, אלא כל המועד הוא זמנה<sup>24</sup>.

[ונפק"ם להלכה<sup>25</sup> – ע"ד מ"ש ה-

(17) דלא כברכת שהחיינו בעניני הרשות, דפליגי הפוסקים במי שלא בירך בראי הראשונה אם יכול לברך בראי שני' (רמ"א ומג"א אור"ח סרכ"ה ס"ג. ועוד), משא"כ בנדוד"ש שלכ"ע יש תשלומין בשאר ימי החג.

(18) ע"ד האופן בצפ"ע (שבעה 20) לענין קרבנות החג, „דכל י' ימי החג היו זמן חגיגה לא גדר תשלומין" (אפילו לא „תשלומין זל"י"). ועפ"י תומתק ל' הברייתא (עירובין שם) „שבעה אלו שבעת ימי הפסח", שמשמעה שישנו זמן „כל שבעה" (כקושיית הגמ' שם).

[ול' אדה"ו (סתרמ"ג שם) „יש לה תשלומין כל שבעה" – אף שס"ל כאופן הב' שבפנים (כדלקמן ס"ג) – י"ל בפשטות, כי לכתחילה צריך לברך שהחיינו בליל ראשון של חג על כוס של קידוש דוקא. וראה לקמן הערה 21].

(19) ובראשית ביכורים שם, דנפק"ם בגר שנתגייר. באמצע החג אם חייב לברך (ע"ד)

הנפק"ם בחגיגה שם בחיגור ביום ראשון ונתפשט ביום שני'. ע"ש באורד. – אלא דלכאורה בנדוד"ש, גם אם היא תשלומין דראשון, י"ל, שכיון שאצל הגר „הגיע" זמן המועד רק באמצע החג, חייב לברך אז. ואכ"מ.

(20) ראה צפ"ע על הרמב"ם בתחילתו (א, ב' ג), ובארוכה בהשטמות לשם (בסוף צפ"ע הפלאה – נד, ב ואילך). מהד"ת (כו, א, פט, א). ועוד.

(21) אלא שבנדוד"ש, ברכת שהחיינו, לכר"ע חייבים לברך לכתחילה בליל י"ט הראשון על כוס קידוש, אלא שכיון שתוכן הברכה הוא על (כללות) זמן החג, נמצא, שכל המועד הוא זמן הברכה (ולא זמן תשלומין).

(22) ועיי' צפ"ע שם, דלאופן זה עשיית המצוה היא פעולה נמשכת על כל זמן החיוב.

(\*) ולהעיר משו"ת צפ"ע (דווינסק) ח"ב ס"ב, דברכת הזמן שייך רק כש.התורה הקפידה לא על הזמן של כך וכך רק הנקודה (של זמן). ע"ש. וראה שיחת י"ט כסלו תשי"ג.

(\*) ובקטן שנחגגל לכאורה תלוי אם תרי דרבנן (ברכת שהחיינו בתחילת החג מטעם חינוך) מפיק חד דרבנן, כמ"ש בראשית ביכורים שם. ולהעיר מהדעות (נסמנו באנציקלופדי' חלמודית ערך ברכת הזמן ע' חלב) דברכת הזמן בג' רגלים היו מה"ח. ואכ"מ.

רגל בפני עצמו, וכתב רק „כיון שכבר אמרו בב' לילות הראשונים של פסח“:

אם ה' כותב ששביעי של פסח אינו רגל בפני עצמו, ה' זה נותן מקום לטעות שכוונתו ע"ד מ"ש לפנ"ז לענין אי אמירת הלל בחוש"מ וי"ט האחרונים של פסח, ש„כולן טפלים ליי"ט הראשון ואין שום אחד מהן כמועד בפני עצמו ולא תקנו לקרות ההלל אלא בפרקים דהיינו במועדים שהן באין מזמן לזמן ובהתחלת המועד הוא שתקנו לקרותה“ – ועד"ז לענין ברכת שהחיינו בשביעי של פסח, שתיקנו לברכה רק „בהתחלת ה- מועד“ (כשמגיע זמן המועד), ואח"כ אין כאן חיוב מעיקרא:

ולכן השמיט אדה"ז הלשון „אינו רגל בפני עצמו“, להדגיש יותר את ההבדל בין אי אמירת הלל (בחוש"מ וי"ט האחרונים) ואי אמירת שהחיינו בשביעי ואחרון של פסח, שהם ב' גדרים שונים, וזה שאין אומרים אז שהחיינו הוא מפני שנפטר בברכתו שבירך בלילות הראשונים של חג.

ד. ויש מקום לעיון, דהנה פירוש זה בגדר ברכת שהחיינו (שחיובה חל על כל זמן המועד, אלא שנפטר בברכתו שבירך בתחילת החג) אינו רק בנוגע לשביעי (ואחרון) של פסח, אלא גם בנוגע לחוה"מ, ועפ"ז צע"ק שהרמב"ם (וכן אדה"ז) קמ"ל חידוש זה לענין שביעי (ואחרון) של פסח דוקא.

ואף שקושיא גמורה אינה, שהרי אינו דרך הרמב"ם<sup>25</sup> (וכן אדה"ז<sup>26</sup>) לכתוב דינים מחודשים שלא נמצאו בש"ס

שביעי של פסח, כי כל רגע ורגע של המועד חייב בברכה, אלא כיון ששביעי של פסח אינו רגל בפני עצמו, לכן, הברכה שבירך בתחילת החג פוטרת גם החיוב שלו.

ויש לומר, שזוהי כוונת הרמב"ם (ועד"ז רבינו הזקן בשולחן) שאין אומרים שהחיינו בשביעי של פסח לפי ש„כבר בירך על הזמן בתחלת הפסח“, היינו כ- אופן הב' הנ"ל<sup>27</sup>, שבעצם יש חיוב לברך שהחיינו גם בשביעי של פסח, אלא שחיוב זה נפטר<sup>28</sup> בברכתו שבירך „בתחילת ה- פסח“ (כיון שאינו רגל בפ"ע).

ועפ"ז יש לבאר ג"כ הא שהשמיט אדה"ז (תחילת לשון הרמב"ם) „שאינו

23 ואף שלענין קרבנות החג קיי"ל (רמב"ם הל' תגיגה פ"א ה"ד) דכולן תשלומין דראשון, י"ל דזהו רק לענין קרבנות החג שיש לימוד ממ"ש (אמור כג, מא) „ואחור“, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה“ (וראה רש"י שם ד"ה כולן תשלומין דראשון) [ועד"ז לענין קיום מצוות החג, את"ל שהחיוב הוא רק על תחילת זמן החג (וראה צפע"נ: שהובא לעיל), ה"ז מפני שרצון התורה שהגברא יקיים המצוה בהקדם, תיכף בתחילת החג] – משא"כ ברכת הזמן, שהיא על החפצא דזמן המועד, הרי חיובה חל על כל הזמן. [ולאידך, גם את"ל גבי קרבנות תשלומין זל"ז וכל יום חובה בפני' – נפש' הוא – י"ל דשאני ברכת שהחיינו שענינה הברכה על השמחה והחי' דוש בהגעת זמן המועד (משא"כ במצוות החג, שחיובן הוא בכל רגע ורגע של החג)].

24 עפ"ז יומתק ל' אדה"ז „שכבר אמרו“ (ולא נקט כל' הרמב"ם „שכבר בירך“) – כי בלשון זו מודגש יותר שגם שש"פ חייב בברכת שהחיינו אלא ש„כבר אמרו (היינו שהחיינו דשש"פ) בב' לילות הראשונים כו“.

ולהעיר גם מל' אדה"ז גבי ר"ה (סת"ר ס"ה) „שב' הימים הן קדושה א' וכיום א' הן חשובין א"כ נפטר בזמן של אתמו"ל (ולא – שאין חיוב).“

(25) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ה. וש"נ.

(26) ראה לקו"ש ח"ד ס"ע 1126 ואילך. ועוד.

שכל ענינו הוא הגמר והשלמות דיציאת מצרים].

(ב) בנס זה הי' מעין הגאולה העתידה לבוא (שאז) "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"<sup>31</sup> — ע"ד מיתת מצרים באופן ש"לא נשאר בהם עד אחד"<sup>32</sup>, שזהו מהטעמים שבשירת הים נכללו הנבואות ע"ד ביהמ"ק השלישי שייבנה ע"י הקב"ה בעצמו, "מקדש אדני כוננו ידיך", בזמן ש"ה' ימלוך לעולם ועד"<sup>33</sup> — כיון שאז היו ישראל ראויים לגאולה האמיתית והשלמה, ועוד זאת, שתיכף בתחילת השירה — "אז ישיר משה"<sup>34</sup> — נרמז הענין דתחיית המתים<sup>35</sup>.

[וענין הגאולה העתידה מודגש עוד יותר ביו"ט שני של גליות (דשביעי של פסח) — אחרון של פסח<sup>36</sup>, שעיקר האריכות בהפטרות היום היא ע"ד משיח צדקנו, "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'"<sup>37</sup>].

והנה בנוגע ליחס של הגאולה העתידה לגאולת מצרים, מצינו שני ענינים: א) הגאולה עצמה תהי' גדולה שלא בערך לגאולת מצרים<sup>38</sup>, ועד שהיא

ופוסקים שלפניו, וכן בענינו, שהרמב"ם לא כ' דין זה בפירוש, רק רמזו בצחות לשונו גבי טעם אי אמירת שהחיינו בשביעי של פסח — מ"מ ע"פ הידוע בגודל דיוק לשון הרמב"ם (וכן של אדה"ו בשולחנו הזהב), יש לומר, שיש דיוק בכך שחידוש זה נרמז דוקא אצל שביעי (ואחרון) של פסח.

ונקודת הביאור כזה — דבנוגע ל- שביעי (ואחרון) של פסח יש קס"ד שאינו נפטר בשהחיינו שבירך בתחילת החג (אף שאינו רגל בפני עצמו), ולכן הוצרך הרמב"ם (ואדה"ו) להדגיש, שגם בהם אומרים שהברכה שברך בתחילת החג פוטרת החיוב שחל על י"ט האחרונים של חג.

ה. הסברת הענין:

החג דשביעי של פסח קשור עם הנס דקריעת ים סוף [שלכן קורין בשביעי של פסח שירת הים<sup>27</sup>], שבנס זה מצינו ב' ענינים:

א) הוא הגמר והשלמות דיציאת מצרים (כיון שאז "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים"<sup>28</sup>), וכדאיתא בתורה ספתי<sup>29</sup> ש"צריך להזכיר (ב,אמת ויציב) יציאת מצרים כו' וקריעת ים סוף", לפי ש"השלמת הגאולה היתה בקריעת ים סוף"<sup>30</sup>.

[ויש לומר, שזהו הטעם לכך ששביעי של פסח "אינו רגל בפני עצמו", כיון

(31) זכרי' יג, ב.

(32) בשלח שם, כח.

(33) בשלח טו, יז-יח. וכפרשי שם.

(34) טו, א.

(35) סנהדרין צא, ב. הובא בפרשי עה"ת שם.

(36) ראה גם מאמר הצ"צ (ס' השיחות ה'ש"ת

ע' 72) דאחרון של פסח הוא הי"ט על הגאולה האחרונה. ע"ש. — וראה לקמן הערה 43.

וידוע ג"כ מנהג הבעש"ט לאכול באחש"פ סעודה שלישית וקראה "סעודת משיח" (ס' השיחות ה'ש"ת שם (ע' 75), "היום יום" כ"ב ניסן. ס' השיחות תרצ"ז ע' 140. וש"נ).

(37) ישעי' יא, א ואילך.

(38) כידוע הפירוש ב"כמי צאתך מארץ

(27) מגילה לא, א וברשי שם ד"ה ויהי בשלח.

(28) בשלח יד, ל.

(29) ברכות רפ"ב.

(30) חסדי דוד לתוספתא שם.

דה"י [ואדרבה, הזכרת הגאולה העתידה גורמת גם צער גדול, שכבר כלו כל הקיצין ועדיין לא בא, וא"כ ודאי שא"א לברך ע"ז ברכת שהחיינו].<sup>43</sup>

וזהו החידוש בדברי הרמב"ם ואדה"י דברכת שהחיינו די"ט ראשון של חג כוללת ופוסטרת ברכת שהחיינו די"ט האחרונים, דאע"פ שיש מעלה נפלאה ביי"ט האחרונים של חג, להיותם שייכים לגאולה העתידה לבוא, מ"מ, כל זמן שעדיין לא באה בפועל, הרי מה שנגרש עתה הוא רק ענין הגאולה כפי שנמשכת מיציאת מצרים (שהכח לגאולה העתידה כבר נמשך בפועל מגאולת מצרים), ומצד ענין זה הרי ברכת שהחיינו ש- בתחילת החג שפיר יכולה לכלול גם ברכת שהחיינו די"ט האחרונים.

(משיחות אחש"פ תשכ"ג, תשל"ד,  
שביעי של פסח תשמ"ט)

בגדר חידוש לגבי גאולת מצרים. (ב) לאידך גיסא ידוע, דכל הגאולות, גם גאולה העתידה, שרשן מגאולת מצרים, שהיא היתה כמו „פתיחת הצינור”<sup>39</sup> לענין הגאולה. וי"ל שזהו<sup>40</sup> מטעמי הה- לכה<sup>41</sup> שמזכירין יציאת מצרים גם לימות המשיח, כיון שגם הגאולה דאז באה מכחה של יציאת מצרים.

ועפ"י יש לומר, שיש מקום לחיוב מיוחד של ברכת שהחיינו בפ"ע על י"ט האחרונים של פסח<sup>42</sup>, מצד החידוש שב- גאולה העתידה, שהיא למעלה לגמרי מגאולת מצרים, ואינה יכולה להיות נכללת בברכה שבירך בתחילת החג.

אלא שא"א לברך שהחיינו על הגא- לה העתידה, כי ברכת שהחיינו היא רק על שמחת לבב מדבר שישנו בפועל ובמוזמן, ועדיין אנו לפני גאולה העתי-

מצרים אראנו נפלאות” (מיכה ז, טו), שלעת"ל תהייה „נפלאות” אפילו בערך להגשים ונפלאות דיצי"מ (ראה אוה"נ נ"ך ח"א עה"פ ע' תפז. ושינ).  
(39) ד"ה כימי צאתך תשיח רפי"ב. וראה גם מאמר הצי"צ הנ"ל (בס' השיחות היש"ת ע' 72): דער לעצטער טאג פון פסח איז דער סיום פון דעם וואָס עס האָט זיך אָנגעהויבן די ערשטע נאָכט פון פסח (ובהמשך לזה אמר, דאחש"פ הוא היר"ע על הגאולה העתידה).  
(40) סוד"ה כימי צאתך שם.

(41) דעת חכמים במשנה בברכות ספ"א.  
(42) להעיר מס' הבתים (מגדל דוד, ספר מצוה מ"ע קנז) דאין השביתה דשביעי של פסח „מענין חג המצות, כי השביתה ביום ראשון היא זכר ליציאת מצרים אך ביום השביעי באה ה- שביתה בו לזכר קריעת ים סוף שבשביעי ירדו לים ואמרו שירה ואיננו מענין י"ט הראשון . . ומה שצריך לבאר לפי הנחתנו ששביעי של פסח אינו מענין י"ט הראשון, איך לא תקנו בו חכמים שהחיינו כמו שתקנו בשמע"צ. ע"ש.

(43) ע"פ המבואר בפנים יש לבאר דברי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (שהובאו בס' השיחות שם), שאמר בשמעו הויכוח בין בנות כ"ק מו"ח אדמו"ר (כשהיו קטנות) אם אחש"פ הוא יו"ט כשאר הימים טובים או לאו, „און מושקע זאגט אז אחרון של פסח איז ניט אַזא יום טוב ווי אַלע ימים טובים והרא"י אז צו ליכט צינדן זאגט מען ניט די ברכה שהחיינו” — „אוי כרגע האָב איך זיך דער- מאַנט אויף דער פּאַסירונג פון אחרון של פסח אין יאָר תרכ"ה” (שבו אמר (כנ"ל) שאחש"פ הוא היר"ע על גאולה העתידה לבוא).

דיש לומר שיש שייכות בתוכן בין שני ה- סיפורים, דזה גופא הטעם שאין אומרים שהחיינו באחש"פ, להיותו היר"ע על גאולה העתידה לבוא, כבפנים.

(44) ע"ד א' הטעמים שאין מברכים שהחיינו על ספירת העומר, כי „אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפשנו לחורבן בית מאוויינו” (המאמר ור"ן סוף פסחים. ועוד).

## שמיני

ובפשטות ה"ז ע"ד הדין שהביא ה' רמב"ם לפנ"י<sup>1</sup>, שעמי הארץ, נאמנים הן על התרומה בשעת הגיתות והבדים מפני שכל העם מטהרין עצמן וכליהן כדי לעשות יינם ושמןם בטהרה, עברו הגתות והבדים אינן נאמנים<sup>2</sup>.

אבל צריך ביאור סיום דברי הרמב"ם „משעבר הרגל חוזרין לטומאתן“, ש' כוונת הדברים שכל מה שנגעו בו ע"ה בשעת הרגל טמא למפרע, כמ"ש בפי' רש"י בהלכה שלאח"י<sup>3</sup>: „הפותח חביתו ברגל כו' ועבר הרגל הרי שאר החבית כו' בחזקת טומאה שהרי נגעו בו ע"ה ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד". ובהלכה שלאח"י<sup>4</sup>: אחר הרגל כו' היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת החג.

ותמוה: כיון שלהרמב"ם טעם הדין הוא – „מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל“, היינו שהע"ה טיהר עצמו ברגל, מדוע לאחרי הרגל טמאים למפרע? מאי שנא מנאמנות ע"ה „על

א. פסק הרמב"ם<sup>5</sup>: „טומאת עם ה' ארץ ברגל כטהרה היא חשובה, שכל ישראל חברים הן ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל, לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקודש בין על התרומה, משעבר הרגל חוזרין לטומאתן“.

פירוש הדברים: אע"פ ש„עם הארץ“ . הרי הוא בחזקת טמא ובגדיו מדרס לטהרות כו' ואינו נאמני על הטהרות לפי שאינו בקיאי בדקדוקי טהרות וטומאות ולעולם הוא בחזקה זו ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו דברי חבירות<sup>6</sup> – הנה „ברגל“ יש לו דין „חבר“, „מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל“ [וכמ"ש הרמב"ם במ"א „כל ישראל מזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים“].

(1) הל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ט – במשנה וגמ' תגיגה כו, א.

(2) כ"ה בדפוס רומי. ולכאורה כצ"ל (ולא „כטהרה“, כבדפוסים הנפוצים). ועד"ז הוא ל' הגמ' (ביצה יא, ב. נדה לד, רע"א) „כטהרה שוינהו רבנן“.

(3) רמב"ם שם רפ"י.

(4) הל' טומאת אוכלין פט"ז ה"י.

ולכאורה ע"פ מ"ש שם ד, כל ישראל מזהרין להיות טהורים . . מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים – הרי גם ע"ה שייכים לזהירות זו, ע"פ דברי הרמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב כאן – פ"א ה"א. הובא לקמן בפנים ס"ג) שהם נזהרים בקודש „מפני חומרתו“.

(5) כאן – פ"א ה"א.

(6) ה"י. והוא כדעת חכמים במשנה תגיגה שם. – וגם לדעת ר' יהודה שם ד' „גמור“ (אחרי הרגל) ה"ז רק משום שהתירו סופו מפני תחלתו (ירושלמי שם (פ"ג ה"ז) „וכה בבבלי ביצה שם – הובא בפרש"י למשנה תגיגה שם) אבל בעצם טמא הוא (שלכן אם לא התחיל, ה"ז טמא – ביצה שם).

(7) ה"י (ממשנה תגיגה שם).